

SAJTÓTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

6.

A SAJTÓSZABADSÁG FOGALMA

ÍRTA:

EGYED ISTVÁN

MAGYAR SAJTÓTUDOMÁNYI TÁRSASÁG

BUDAPEST, 1943

Felelős kiadó: Egyed István.
Friter és Társa könyvnyomdája, Bpest, VII., Akácfa-u. 13.

I. A mai alkalommal¹ nem a sajtószabadság értékéről, az állampolgárok szempontjából való előnyeiről, az alkotmányosság teljességéhez való nélkülözhetetlenségéről, az emberi kultúra előre vitelében végzett jelentékeny szolgálatairól kívánok szólni, tehát nem a sajtószabadság nagy jelentőségét akarom ékes szavakkal jellemezni. De nem is kívánom feltárni a korlátlan sajtószabadsággal rendszerint együtt járó hátrányokat, kirívó színekkel festeni a sajtószabadsággal való visszaélések különböző formáit és veszélyeit és nem kívánom keresni e veszélyek ellenszereit oly célból, hogy a sajtószabadság lényegét megmenthessük. Mind e feladatokat egy más alkalommal kíséreltem meg megoldani és e fejtegetésekre visszatérni nem kívánok.²

A mai alkalommal a sajtószabadság fogalmát teszem elemzés tárgyává, azaz azt a kérdést vetem fel, hogy miben is áll u sajtószabadság, mi a lényege, amelyet meg akarunk menteni. Melyek azok a határok, amelyeken túl sajtószabadságról már nem beszélhetünk. Hogy ma sajtószabadság lenne, azt senki sem állítja; de volt-e sajtószabadság a világháború előtt, az 1848. és 1914. évi törvények szerint? Lehet-e egyáltalán sajtószabadság anélkül, hogy a szabadság veszélyeit elkerüljük? Ezek és hasonló kérdések tolnak elénk, s amikor ezekre megkísérlem a választ, tudatában vagyok annak, hogy ez a válasz csak kísérlet marad, hogy csak adalékot tudok adni a sajtószabadság fogalmához, hogy csak az irányadó szempontokra tudok nagyjában reávilágítani.

A sajtószabadság helye az emberi szabadságjogok rendszerében meglehetősen tisztán áll előttünk és ezzel a sajtószabadság szerepe is el van döntve. A sajtó a gondolatok közlésének egy módja és így a sajtó szabadságának alapja is tulajdonképp a gondolatszabadság. Az értelmes ember gondolatait rendszerint közölni is igyekszik és szűkebb vagy szélesebb körben hatást kíván elérni. A gondolatközlés történhetik szóval vagy írásban, a tanszékről vagy sajtó útján és aszerint beszélünk szólásszabad-

¹ A Magyar Sajtóludományi Társaságban 1943. május 21-én tartott székfoglaló értekezés.

² Lásd „Sajtószabadság és sajlócenzura” c. cikksorozatamat a „Magyar Sajtó” c. lap 1941. decemberi, 1942. februári, márciusi, májusi, júliusi, augusztusi, szeptemberi és októberi számaiban.

ságról, tanszabadságról vagy sajtószabadságról. A gondolat-
szabadság olyan jog, amelytől az értelmes embert megfosztani nem
is lehet és amelyet ép azért nem is kell kifejezetten biztosítani.
Gondolataink felett földi bíró úgy sem ítélt. A közölt gondol-
lat azonban már ellenőrzés alatt állhat és így a gondolatközlési
szabadság kifejezett biztosítása nem felesleges. A gondolatköz-
lési szabadság keretében különös jelentősége van a sajtószabad-
ságnak; a sajtó ugyanis az írást, ábrát vagy zeneművet gépi
vagy vegyi úton megsokszorozza és e móddal természetesen —
az előállítható példányok nagyobb száma következtében — a
gondolatnak közlése szélesebb körök részére is nagyon meg van
könnyítve. A sajtó azonban nemcsak nagyobb hatásában tér él
a többi gondolatközlési módtól, de abban is, hogy amíg a szólás
vagy írás szabadságát nem vagy alig lehet előzetes eszközökkel
korlátozni és csak az, utólagos felelősségre vonás érvényesülhet,
addig a sajtó szabadságát előzetes eszközökkel is meg lehet béri-
tani. Az élő szót nem lehet vagy alig lehet elnémítani, de a nyom-
tatott szót igen és ennek eszköze az „előzetes vizsgálat”, közis-
mert néven a sajlócenzúra.

A sajtószabadságnak ilyen módon elhelyezése az emberi
szabadságjogok rendszerében mindjárt meg is jelöli a sajtószab-
adság szerepét és első pillanatra azt hinnők: kimeríti annak
lényegét is. Ha a sajtószabadságnak az a rendeltetése, hogy a
gondolatközlés a sajtó útján is lehetséges legyen, akkor a kér-
dés kulcsa tulajdonképpen magától látszik adódni. Ha az élő szót
nem lehet elnémítani, ne lehessen a nyomtatott szót ise, azaz
ne legyen cenzúra. A sajtóra tehát ne legyenek más szabályok,
mint az élő szóra, a sajtó útján elkövetett visszaélésekre is csak
a szóbeli bűncselekményekre megállapított következmények
lehessenek irányadók; csak így lehet ugyanis a sajtószabadság
méltó és egyenrangú párja a szólásszabadságnak. És valóban
a cenzúra hiányában látta a sajtószabadság lényegét a sajtó-
szabadságot meghirdető első sajtótörvényünk: az 1848 : XVIII.
t.-c, amikor az előzetes vizsgálatot örökre eltörölve biztosítja
a sajtótermékek szabad terjesztését. Az 1914 : XIV. t.-c.-be fog-
lalt és nagyrészt ma is érvényben lévő második sajtótörvényünk
szintén a szabad terjesztés jogában jelöli meg a sajtószabadság
alapelvét.

És kétségtelen is, hogy a sajtószabadság egyik legfontosabb
ismérve a cenzuramentes szabad terjesztési jog. Azonban a kér-
dés alaposabb vizsgálata után be kell majd vallanunk, hogy egy-
részt nem egyetlen ismérve, másrészt a szabad terjesztési jog
sem korlátlan. A sajtó szabadságát nemcsak a cenzúra szüntet-

heti meg, de korlátozhatja például a lapengedélyezés, a lap-írányítás, a kötött újságírás rendszere is. A terjesztési jogból pedig egyes sajtótermékeket még a sajtószabadság rendszerében is ki kell zárni; a sajtószabadság tehát a szólásszabadság mértékét általában el nem éri. A kérdés eldöntése így nem olyan egyszerű, mint első pillanatra látszik és csak részszerű vizsgálat által lehet képet kapni a sajtószabadság egyes vonatkozásairól. Vizsgálódásainkat három irányba csoportosítjuk, nevezetesen nézzük, hogy 1. mely intézmények nem elleniétesek a sajtószabadsággal, 2. melyek ellentétesek és végre 3. mi különösen a sajtószabadság és sajtócenzura határa?

II. 1. A legtermészetesebbnek az látszanék, hogy nincs külön *sajtójog*, hanem az általános szabályok irányadók a sajtóra is. A magyar irodalomban különösen *Concha* Győző látta a sajtószabadság lényegét a külön sajtójog hiányában; ő a tisztán elméleti fejtegetések, tehát „a tiszta gondolat” részére teljes büntetlenséget, az érzelmi és akarat elemeket tartalmazó „szellemi tettek” (pl. rágalmazás vagy izgatás) részére a közönséges jog alkalmazását kívánta.³ Véleményünk szerint azonban a külön sajtójog kialakulása a sajtószabadsággal összefér. A sajtótörvénynek nem kell feltétlenül megszorító rendelkezéseket tartalmaznia, hanem anyaga kimerülhet a sajtó viszonyainak a rendezésében. Ahogy volt pl. ipartörvényünk a majdnem korlátlan iparszabadság szellemében (1870, 1884.), úgy sajtótörvényeink (18-18, 1914.) is nem annyira a sajtószabadság megszorítását, mint inkább biztosítását kívánták szolgálni. A közönséges jogtól való eltérés nemcsak hátrányt jelenthet a sajtó részére, hanem gyakran előnyöket is; ilyen előny például sajtójogunkban az előzetes lefoglalásnak bírói határozathoz kötése, a sajtódeliktumok rövidebb elévülési ideje (1914 : XIV. t.-c. 48. §.), az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogság korlátozása (50. §.), de főleg az ú. n. anonimitás, amely szerint a sajtóközlemény szerzője jogosult megőrizni névtelenségét és a szubjektív bűnösség ellenére a felelősséget más személyre háríthatja át. A külön sajtójogból tehát nem kell még feltétlenül a sajtószabadság lényegesebb korlátozására következtetnünk.

2. Nincs ellentétben a sajtószabadsággal a *felelősség*. Ha az állam valamely téren szabadságot ad, ez csak azt jelenti, hogy működésünknek az illető vonatkozásban nincs akadálya, tehát az állam korlátokkal, rendészeti tevékenységével nem áll a működés útjába; a törvények korlátai közt hagyja a működést

³ *C o n c h a* : Politika, II. kötet

véghezvinni, érvényesülni. A szabadság azonban nem jelenti azt, hogy a működésért nem lennénk felelősek; sőt minél teljesebb a szabadság, annál szigorúbbnak kell lennie a felelősségnek. Mert ahol az állam a maga rendészeti tevékenységével megakadályozhatja a nem kívánatos működést, ahol az állam a maga ellenőrzésével meggátolhatja a kifogásolható magatartást, ott a felelősséget a mégis törtétekért részben minden esetre átveszi és megosztja a megszabályozott, gúzsba kötött egyessel. Ahol ellenben a szabadságot meghagyja, nem lép közbe, engedi a kifogásolható működést is: ott az egyesnek magának kell megvonnia működésének határait s a szabályok megsértéséért a teljes felelősséget viselnie kell. A felelősség tehát nem ellentéte a szabadságnak. A szabadság és felelősség nem egymást kizáró, de egymást kiegészítő rendszerek. Az, hogy van felelősség, a felelősség megfelelő szabályozása mellett még nem szünteti meg a szabadságot, mert hiszen felelőtlenység rendszerint nem is lehet. Ha az állam arra adna jogot, hogy az egyes a szabadsággal felelőtlenül éljen, ezzel a többi emberek szabadságát, a közsabadságot és a rendet áldozná fel. Szabadságot adni csak felelősség mellett lehet.⁴

Említettük már, hogy a szólás szabadságát rendészeti eszközökkel rendszerint nem is lehet megakadályozni,⁵ a bíróság így csak utólag alkalmazhatja az állam büntető parancsának súlyát a büntetőjog területére eljutott szólásokkal, azaz a szóbeli bűncselekményekkel szemben. A gondolatnak sajtó útján való közlését már preventív eszközökkel is meg lehet akadályozni és így a sajtó terén a szabadságnak az az értéke és jelentősége, hogy ilyen preventív eszközök nincsenek; de nem az, hogy nincs felelősség. Ha ugyanis gondolatainkat szóval nem közölhetjük felelőtlenül, természetesen még kevésbé a sajtó útján. A sajtószabadság a felelőtleniséggel együtt már nem lenne a jogrend eszméjével összeegyeztethető és a sajtót a nyomtatvány által elkövetett bűncselekmények mentsvárává tenné.⁶

Már 1848. évi sajtótörvényünk a sajtószabadság elvi bizto-

⁴ Szépen fejti ki mentelmi jogunk szólásszabadsági rendszerének visszasságait Vargha Ferenc „A képviselők felelőtlenége” c. tanulmányában. Jogállam könyvtára, 20. szám.

⁵ A gyülekezési jog korlátozása közvetve érinti a szólás szabadságát. A rádióban való szólás szabadságát az elmondandó szöveg előzetes bemutatásának kötelezettsége szorítja meg.

⁶ Miskolczi Ágost: Miről nem szabad a sajtónak írnia. Finkey-Emlékkönyv.

sítása után azonnal a sajtóvétségekre tér. Sokan ebből arra a következtetésre jutnak, hogy a törvény önmagával jut ellentétbe és tulajdonkép a sajtószabadságot korlátozza; azt állítják, hogy a sajtószabadság nagy elvét mindig kétértelműség kísérte, mert hisz a sajtószabadságnak mindenütt és mindenkor meg voltak igen jelentékeny korlátai.⁷ Ezt a felfogást az előadottak szerint nem oszthatom.

3. Nincs ellenlétben a sajtószabadsággal véleményem szerint a *szigorított sajtójogi felelősség* sem. Említettem már, hogy nálunk különösen *Concha* volt a közönséges jogtól eltérő, szigorúbb elbánás ellen; szerinte az utólagos büntetések súlya cenzúra hiányában is megszüntetheti a sajtószabadságot. Ezt a véleményt nem lehet elfogadni. A szűkebb társaságban esetleg elhamarkodva tett kijelentésért sokkal kisebb a szubjektív felelősség, mint a sajtó útján a közvélemény nagy nyilvánossága előtt tett állításért. Aki a nyomtatott betű hatalmát veszi igénybe, gondoljon meg jól minden szót, kerüljön minden kétértelműséget, előzzön meg minden félreértést. Aki gondolatainak közlésére a sajtót, ezt a leghatásosabb eszközt használja fel, annak fokozatosan éreznie kell a felelősséget és így méltán viselheti annak következményeit. A sajtó nagy ható erejére tekintettel... az államok általában indokoltnak tartják a sajtójogi felelősséget fokozni; ha ugyanis sajtószabadság van és így előzetes eszközökkel, rendészeti szabályokkal nem lehet megelőzni a sajtó káros hatásait, legalább a megtorlás eszközeit igyekeznek kiépíteni abban a feltevésben, hogy a megtorlás súlya egyúttal elretentően fog hatni és ilyen kerülő úton sikerül megakadályozni a sajtóvétségeket.

A kifogásolható sajtóközlemények ellen utólagos megtorló eszközökkel folytatott küzdelem nevezetesebb intézményei: a) külföltregeis sajtódeliktumok, b) fokozatos sajtójogi felelősség, c) helyreigazítás! kényszer és a büntető ítélet közzététele, d) a sajtótermék lefoglalása és elkobzása, e) kártérítés és elégtétel, f) gyorsított eljárás, g) a sajtó munkásainak fegyelmi felelőssége. E megtorló eszközök közül különösen az a), b), c) és f) alattiak mutatják a sajtójogi felelősség különleges és fokozott voltát.

Azok a támadások, amelyeket a bűnös ember az élet különféle értékei ellen intéz (pl. a becsületsértés, rágalmazás, izgatás, felségsértés, stb.), általában elkövethetők a sajtó igénybevétele nélkül is, nevezetesen szóval vagy írásban (pl. levélben), de el-

⁷ Vargha Ferenc: Sajtószabadság, (különlenyomat a Jogtudományi Közlönyből, 1906. évf.).

követhetők a sajtó útján is. Ebből az következne, hogy különleges *sajtódeliktumok* tulajdonkép nincsenek, a sajtó csak egyik eszköze a bűncselekmény elkövetésének; a sajtódeliktumra is tehát a büntető törvények közönséges rendelkezéseit lehetne alkalmazni. Es valóban sokan abban látják a sajtószabadság lényegét, hogy a sajtó útján való gondolatközlés a közönséges jog szabályai alatt álljon.⁸ A valóságos helyzet azonban az, hogy a sajtó útján való elkövetés számos bűncselekmény különleges ismérvévé, tényálladáki elemévé van minősítve és így külön sajtódeliktumok állanak elő.⁹ És ez véleményünk szerint a sajtószabadsággal nincs ellentétben, hanem csak a sajtó rendkívüli szerepének folyománya.

Már az 1848 : XVIII. t.-c. külön fejezetet szentelt a sajtóvétségeknek. Későbbi jogszabályaink ezt az álláspontot ugyan feladni látszanak, de a külön sajtóvétség fogalma azért nem szűnt meg. A büntető törvénykönyvek (1878 : V. és 1879 : XL. t.-c.-ek) az anyagi büntetőjogot ugyan egységesítették és a sajtóvétségeket is befoglalták rendszerükbe, azonban a sajtó útján való elkövetés gyakran mint minősítő körülmény szerepel (pl. 1878 : V. t.-c. 140. és 259. §-a), némely bűncselekmény pedig csakis sajtó útján követhető el (pl. 1878 : V. t.-c. 248. §-a, 1879 : XL. t.-c. 58. §-a). A második sajtótörvény (1914 : XIV. t.-c.) ez állásfoglalás következtében a sajtóvétségekre a büntetőtörvény rendelkezéseit rendeli alkalmazni (32. §.), de maga több olyan új különleges vétséget állapít meg (24. §. 7. és 9. pontok), amelyek szóval elkövetve nem is képeznek bűncselekményt. Például a nemi betegségek gyógyítására vonatkozó szeméremérsítő nyilatkozat szóval nem bűncselekmény, sajtóban hirdetve igen. Nem lehet félreismerni, hogy a sajtó útján való elkövetésnek ez a minősítő szerepe a közönséges büntetőjogi felelősség szigorítását jelenti és a sajtó rendkívüli hatásával kapcsolatos.

A sajtóvétségekre továbbá úgy az első, mint a második sajtótörvény különleges *felelősségi rendszert* alkalmaz, amely biztosítja, hogy minden sajtóközleményért feltétlenül legyen felelősségre vonható személy. Amíg a közönséges bűncselekményeknél a bűnös fel nem találása esetében vagy a szubjektív bűnösség

⁸ Concha: Politika II. 356-358., 362. oldalak. Szerinte az utólagos büntetések is megfoszthatják a sajtó szabadságától.

⁹ A sajtóvétségektől megkülönböztetendők a sajtórendészeti deliktumok, amelyek egyes sajtórendészeti szabályok be nem tartása, pl. köteles példány be nem szolgáltatása, kötelező bejelentések elmulasztása által állanak elő.

megállapíthatóságának hiányában a büntetés gyakran elmarad, a sajtóvétségeknél az ü. n. fokozatos felelősségi rendszer következményeképpen mindig lesz valaki, akinek a felelősséget viselnie kell, még ha vele szemben a szubjektív bűnösség (szándékoság, vétkes gondatlanság) nem is állapítható meg (felelős szerkesztő, kiadó, nyomdatulajdonos). A felelősségnek ez az egyrészt tárgyilagos (objektív), de másrészt mesterséges (fiktív) rendszere az állam büntető hatalmának érvényesülését megkönnyíti és majdnem biztossá teszi. Ez a fokozatos felelősség Bálás P. Elemér megállapítása szerint annyira jellemzi a mi jogrendszerünkben a sajtóvétségeket, hogy nélküle nincs is sajtódeliktum.¹⁰

4. A sajtószabadsággal nemcsak a sajtófelelősség nincs ellentétben, hanem a *sajtórendészet* sem, ha ennek kizárólag csak az a célja, hogy a sajtó terén rendezett helyzetet teremtsen és ezzel a sajtófelelősség érvényesítését megkönnyítse.¹¹ Ilyen sajtórendészeti szabályok vannak már az 1818 : XVIII. t.-c.-ben; ilyen az időszaki lapok alapításának, továbbá a lap szerkesztőjének, kiadójának és nyomdájának bejelentése (30. §.), a nyomda létesítésének bejelentése (37. §.), a nyomtatványokról könyv vezetése (39. §.), a köteles példányok beküldése (40. §.), a zugkönyv-árusok rendőri felügyelet alá helyezése (45. §.). Ellenben már a biztosíték előírása lap és nyomdaalapításánál (30. és 37. §.) ezt a mértéket — amint látni fogjuk — túllépi. A későbbi jogszabályok a sajtórendészet körét természetesen még kiterjesztették.

5. Az 1848. évi sajtótörvény a sajtószabadság fontos biztosítékának tekintette a sajtóperek *esküdtszék* elé utalását (17. §.). Az akkori felfogás szerint sajtószabadság esküdtszék nélkül nem is képzelhető.¹² Ennek a felfogásnak nyilván az volt az alapja, hogy a büntetlenség határát megállapítani a laikusnak gyakran nagyon nehéz és így méltányos, hogy az esetleges túllépés is ne szakértő bíró, hanem a laikus polgár felülbírálata alá kerüljön és így a gondolatközlés szabadsága még kétes esetekben se lehessen korlátozva.¹³ 1867-től 1899-ig az esküdtszék hatásköre nem

¹⁰ Bálás P. Elemér: A sajtódeliktum. Magyar Jogi Szemle könyvtára, 21. szám. Bpest, 1922.

¹¹ A sajtórendészeti szabályok hipertrófiája ellen felszólal Zöldy Miklós: Időszerű sajtójogi problémák. Magyar Jogi Szemle, 1940. dec.

¹² K e n e d i Géza: A magyar sajtójog, úgy amint éleiben van. Bpest, 1903. 69. lap.

¹³ C o n c h a : Politika, II. kötet 300-301. II.

is terjedt ki más bűncselekményekre, mint a sajtóvétségekre.¹⁴ A bűnvádi perrendtartást életbe léptető 1897 : XXXIV. t.-c. 15-17. §-ai egyrészt kiterjesztették az esküdszék hatáskörét egyes, nem sajtójogi bűncselekményekre, másrészt a sajtóperek egy részét a rendes törvényszékek hatáskörébe utalták. Újabb csoportját a sajtópereknek vonta el az esküdttörvényszékektől az 1914 : XIV. t.-c. 47. §-a. A 6898/1919. M. E, sz. rendelet az esküdttörvényszékek működését ideiglenesen teljesen felfüggesztette. Nem lehet kétséges, hogy a sajtóperek esküdszéki tárgyalása a sajtószabadsággal nincs kapcsolatban, minthogy a sajtószabadság az utólagos felelősségre vonás módjától független. A szakértelemmel nem bíró polgár ítékezése sok esetben mellőzi a felelőség megállapítását a jogszabályok ellenére is, ami igazságtalan; viszont a szakértő bíró jóhiszemű kétség esetében úgyis enyhít a törvény szigorán.

III. Amíg a külön sajtójog, a sajtójogi felelőség szigorítása, a sajtórendészet és az esküdszék mellőzése a sajtószabadsággal nincsenek feltétlen ellentétben, addig a sajtószabadsággal már nehezen vagy egyáltalán nem egyeztethetők össze 1. az irányítás, 2. a túlzott lapbiztosíték, 3. a lapengedélyezés és lapbetiltás, 4. a szabad újságírás korlátozása, 5. a nyomdaipar korlátozása és természetesen 6. a cenzúra.

1. Az *irányítás* a sajtótermék tartalmára igyekszik igenleges vagy nemleges irányban befolyjni. A közvélemény irányításának egyik hatalmas eszköze az irányított sajtó. A sajtószabadság a gondolatoknak sajtó útján való szabad közlésében áll; a sajtószabadságba ütközik tehát, ha előre meg van állapítva a sajtótermék tartalma olyan módon, hogy egyrészt mit kell és másrészt mit nem szabad közölni. Az állam el akarja kerülni a sajtószabadság visszaéléseit és ezért kényszerítőleg megmondja, hogy különösen az időszaki lapoknak mit kell feltétlenül tartalmazniuk és miről nem szabad írniok. Ha a sajtószabadság e korlátozása nem a hatóságok önkényére van bízva, hanem törvényileg előre megállapítva, akkor nem veszélyes, mert feltétlenül a nemzeti akarat folyamánya s mindenkivel szemben egyenlő mértékkel! érvényesül. A veszély akkor kezdődik, ha az irányítás törvényes alap hiányában is lehetséges és a politikai hatóságok kezében van; ez a sajtószabadság teljes megszüntetését jelentheti. Nincs itt terünk arra, hogy a ma érvényben levő e törvényi korlátozásokat kimerítően felsoroljuk, csak néhány példát hozunk fel.

Sajtórendészeti természetű az 1848. évi sajtótörvény azon

¹⁴ K e n e d i : i. m. 109. lap.

rendekezése, amely szerint minden nyomtatványon fel kell tüntetve lenni a nyomdatulajdonos nevének és lakásának (41. §.). De már érdemlegesebb tárgyú kötelezés, amely szerint minden lap tartozik beiktatni a kormány, a törvényhatóságok és egyéb törvényes testületek közleményeit (32. §.), továbbá a sajtóvétségek miatt hozott marasztaló ítéleteket (35. §.). Ugyanilyen természetű a helyreigazító nyilatkozat közzétételének az 1914 : XIV. törvénycikk által bevezetett és bíróilag is kikényszeríthető kötelezése.

A negatív természetű kötelezések között említhetjük az 1878 : V. t.-c. 456. §-át, amely a fegyveres erőre vonatkozó egyes közléseket büntetés alá helyezte; az 1879 : L. t.-c. 48. §-a a tiltott tartalmú hirdetések közlését bünteti. Számos törvényes rendelkezés tiltja a nyilvánosság kizárásával tartott bírósági tárgyalásokról engedély nélkül való tudósítást (1897 : XXXIV. t.-c. 20. §., 1912 : LIV. t.-c. 96. §.), a fiatalkorúak ügyében a hatósági eljárás adatainak közlését (1913 : VII. t.-c. 13. §.). Nem szabad közzétenni olyan hirdetést, amely nem engedélyezett kivándorlási üzletre vonatkozik (1909:11. t.-c. 38. §.) ; korlátozva vagy tiltva van a nemi életre vagy a nemi betegségek megelőzésére és gyógyítására, a gyermeknemzést gátló vagy magzatelhajtó szerekre, a tiltott gyógyító vagy kuruzsló szerekre, a nem engedélyezett sorsjegyekre vonatkozó hirdetés (1914 : XIV. t.-c. 24., 28. és 29. §.). Tilos a helyreigazító közleményhez a szerkesztőnek érdemleges megjegyzést fűzni (1914 : XIV. t.-c. 30. §.).¹⁵

A hivatkozott rendelkezések tehát egyrészt a sajtót fontos közérdekből vagy indokolt magánérdekből bizonyos közlésekre kényszerítik, másrészt bizonyos tárgykörökről való közlést tiltanak vagy korlátoznak. A tiltott közleménynek nem is kell önmagában bűncselekménynek lenni (pl. egy fiatalkorú lopási ügyének ismertetése); pusztán az, hogy a sajtó az előírt közlést elmulasztja, a tiltottakat pedig közreadja, már büntető szankció alá van helyezve.

2. A sajtószabadság szempontjából rendkívül fontos, hogy a lapindítás ne legyen jelentősebb anyagi *biztosítékhoz* kötve. Az 1848:XVII. t.-c. eredeti javaslata 20.000 forintig menő biztosítékot kívánt, ami miatt a pesti diákság a javaslatot a városháza udvarán elégette. Maga ez a körülmény elég meggyőzően igazolhatja, hogy az 1848-as törvények előkészítőit és alkotóit mily mérséklet és a forradalmi szellemtől idegen megfontoltság ve-

¹⁵ L. dr. Miskolczy Ágost: Miről nem szabad a sajtónak írnia? Finkey-emlékkönyv.

zette. Az 1848 XVIII. t.-c. 30. §-a a biztosítékmaximumot 10.000 forintra szállította le. Így is méltán tették kifogás tárgyává e rendelkezést abból a szempontból, hogy plutokratikus ízű és a politikai gondolat szabadságát béklyóba köti.¹⁸ A lapbiztosíték eltörlésére vonatkozó állandó követelés ellenére az 1914 : XIV. t.-c. 18. §-a a biztosítékmaximumot 50.000 koronára emelte fel. A miniszteri indokolás szerint az eltörlés tág teret nyitna a selejtes és kevésbé megbízható ponyvairodalom elszaporodásának és a behajthatatlan pénzbüntetéseknek szabadságvesztés-büntetésre való átváltoztatása a sajtó szellemi munkásait súlyosan terhelné. Itt megjegyezzük, hogy az igazságügyminiszter által 1940. áprilisában előterjesztett sajtójogi reformjavaslat 8. §-a a lapbiztosíték teljes eltörlése mellett foglalt állást.

3. A sajtótörvény (1914 : XIV. t.-c.) 16. §-a szerint időszaki lapot mindenki szabadon, *alapíthatott*; az alapításhoz engedély nem volt szükséges. Csak a lap megindítása előtt bizonyos adatokat be kellett jelenteni a törvényhatóság első tisztviselőjénél és politikai lap alapításánál biztosítékot kellett letenni. Az 1938:XVIII. t.-c. 9. §-a szerint időszaki lap alapításához vagy jellegének megváltoztatásához már a miniszterelnök engedélye szükséges. Ugyancsak engedély kellett a nem naponként megjelenő időszaki lapok kiadásának folytatásához. A miniszterelnök határozata ellen semiféle jogorvoslainak helye nincs. Az adott engedélyek a 4950/1938." M. E. sz. rendelet 24. §-a és a 7720/1939. M. E. sz. rendelet 26. §-a értelmében meghatározott cselekvésben hatályukat veszítik.

Az időszaki lapok *betiltására* a kivételes hatalomról szóló 1912:LXIII. t.-c. 11. §-a adott először felhatalmazást, de csak a háború és mozgósítás idejére és a hadviselő érdekeinek veszélyeztetése esetében. E felhatalmazást kiterjesztve fenntartja az 1939:11. t.-c. 151. §-a. A nem naponként megjelenő időszaki lapok megjelenési jogának egyszeri revíziójára az 1938 : XVIII. t.-c. 9. §-a adott a miniszterelnöknek felhatalmazást.

A papírhányra tekintettel a rotációs és íves nyomópapíron megjelenő időszaki lapok terjedelmét korlátozza, egyúttal a betűtípus legnagyobb mértékét megállapítja, a lapok árait rögzíti, a szöveg módosítását (az ú. n. mutálást), valamint a nem időszaki jelleggel bíró lapok kiadását tiltja a 8950/1939. M. E. sz. rendelet. Mindezek a rendelkezések a sajtószabadságnak oly jelentékeny megszorítását teszik, aminőt csak a mai rendkívüli viszonyok tehetnek átmenetileg indokoltá.

¹⁶ Vargha Ferenc: Sajtószabadság. Különlenyomat a Jogtudományi közlöny 1906. évfolyamából.

4. A sajtószabadsághoz tartozik a *szabad újságírás*. Ezt korlátozta az 1938:XV. t.-c. 2. §-a, amely szerint lap kiadója, szerkesztője és állandó munkaviszonyban álló munkatársa (aki a lap szellemi részének előállításával vállalat alapján díjazásért hivatásszerűen foglalkozik) csak a sajtókamara tagja lehet. A sajtókamara felállítása tárgyában kiadott 6070/1938. M. E. sz. rendelet 42. §-a szerint a kamarai bejegyzésnek az újságíróknál 1942-től az is feltétele, hogy az illető megelőzően 3 évig az újságíró jelöltek jegyzékébe fel volt véve. Az 1939:IV. t.-c. 9. és 10. §-a szerint zsidó nem lehet időszaki lap felelős szerkesztője és kiadója és csak megállapított arányban lehet munkatársa.

Concha szerint helytelen és a sajtószabadságba ütköző a hírlapírói hivatás előképzettséghez kötése, kötelező testületi szervezése; a sajtószabadságnak e tekintetben szerinte csak az anarchia felel meg, amelyet csak a büntetőjog fékezhet és nem a hatalmi belátás.¹⁷ Viszont nem lehet tagadni, hogy az újságírók szervezkedése kirekesztheti a hírlapírás területéről a kontárokát és élösködőket, megvédheti az újságírói kart a kiadóknak a szabad véleményt elnyomó és méltánytalan kívánságaival szemben, az újságírókat felelőssé és ezzel függetlenebbé teszi, társadalmi tevékenységét emeli és így közvetve a sajtószabadság ügyét is szolgálja.¹⁸

5. A sajtószabadság szempontjából jelentősége van a *szabad nyomdaiparnak*. Hisz a nyomda az az ipari szakma, amely a szellemi termékek sokszorosítását, nyomtatásban való megjelenését gyakorlatilag végrehajtja.¹⁹ A szabad nyomdaiparnak korlátozása vagy egyenesen a kiadói monopólium bevezetése tehát természetesen hátrányosan hathat vissza magára a sajtószabadságra is, sőt azt megsemmisíteni is alkalmas. Az 1848:XVIII. t.-c. 37. §-a szerint nyomdát az ipar törvények korlátai között mindenki felállíthatott, csak szándékát a törvényhatóság elnökének be kellett jelentenie és a fővárosban 4000, egyebütt pedig 2000 forint biztosítékot letennie. Az 1872:VIII. t.-c. 104. §-a a könyvnyomdák biztosítékát eltörölte. A nyomdaipar régebben a szabad iparok közé tartozóit, az 1922:XII. t.-c. 13. §-ának 63. pontja képesítéshez kötötte, a 12.800/1938. Ip. M. sz. rendelet pedig azon-

¹⁷ Politika, II. 363. 1.

¹⁸ Kelemen Kornél: A sajtószabadság és a magyar sajlóreform. Az Országos Nemzeti Klub kiadványa.

¹⁹ Pápai László dr.: A nyomdaipar jogi helyzete, különös tekintettel a sajtótörvényre Bpest, 1936.

felül engedélyhez is köti s kimondja, hogy ebben az iparban a kiadható iparengedélyek számát korlátozni lehet.

A *könyvkereskedés* az 1914:XIV. t.-c. 42. §-a szerint semmi külön engedélyhez kötve nincs, azt a törvényes szabályok betartása mellett mindenki szabadon gyakorolhatja, s a kereskedők a 43. §. szerint a sajtótermékeket, ha azok marasztaló ítélettel sújtva nincsenek, szabadon árusíthatják. Az irodalmi és művészeti művek még a megrendelések gyűjtését korlátozó szabályok alól is ki vannak véve és a 27.483/1901. K. M. sz. rendelet szerint ily művekre a könyvkereskedő az egész ország területén — ügynökei útján is — gyűjthet megrendelést. Könyveknél az általános szabálytól eltérően az alkalmoszerű vásárlási lehetőségek, a leszállított árákon való árusításnak hirdetése is meg van engedve (1940.XIV. t.-c.)²⁰

III. Utoljára hagytuk annak a vizsgálatát, hogy miben áll tulajdonkép a *terjesztés* szabadsága és ezzel szemben a sajtócenzurának milyen faj M vannak.

Az 1848. évi sajtótörvény a terjesztés fogalmának meghatározásával nem foglalkozott, habár a törvény 1. §-a értelmében a sajtószabadság lényege ép a terjesztés szabadsága; az 1914:XIV. t.-c. 8. §-a már kimondja, hogy „terjesztés e törvény értelmében az árusítás, az ingyenes szétosztás, a közszemlére kitétel, a nyilvános helyen való elhelyezés, úgyszintén a szétküldés”. A terjesztés természetesen hosszabb folyamat; elkezdődik egy példány kiállításával, elküldésével, átadásával és befejeződik tulajdonkép a kinyomtatott készlet elfogyásával. Ha a terjesztés elé akadály gördül oly értelemben, hogy a terjesztést el sem lehet kezdeni vagy nem lehet folytatni és befejezni, tulajdonkép nem érvényesül a sajtószabadság leglényegesebb tartalma: a szabad terjesztési jog. A sajtószabadság ugyanis nemcsak a terjesztés megkezdésében áll, hanem abban, hogy e terjesztett gondolatról mindenki tudomást szerezhessen. A sajtótermékek elkobzása, lefoglalása, terjesztésének eltiltása a terjesztést, illetőleg a további terjesztést megakadályozza és így a sajtószabadság teljességét ebből a szempontból megszünteti; megszünteti pedig akkor is, ha az elkobzást bírói ítélet rendeli el, mert ilyenkor a bírói ítélet a további terjesztésre lényegileg már az „előzetes vizsgálat” jellegével hat és újabb bűncselekmény elkövetését megakadályozza, amit a szóbeli bűncselekményeknél tulajdonkép nem lehet elérni.

Akár mennyire is a sajtószabadsághoz tartozónak látszik a terjesztés korlátlanúsága és a csak utólag való feleletre vonás, ez

²⁰L. Szerzőtől: A sajtóval foglalkozó iparok. A Sajtó c. lap.

az elv a maga korlátlanságában soha és sehol nem érvényesült. Azt sohasem kívánták például, hogy a már jogerős büntető ítélettel sújtott sajtótermék szabadon tovább folytathassa útját a közönség körében és legfeljebb az újabb terjesztés megint új bűncselekmény tényálladéka gyanánt minősüljön. Tehát kell lenni valamely időpontnak, amelyben a terjesztés szabadsága hátrálni kénytelen a magasabb közérdek elől. Csak az a kérdés, melyik ez az időpont? Elkobzást megállapító jogerős büntető ítélet, vagy elég nem jogerős ítélet is; elegendő-e a lefoglalást kimondó bírói (vizsgálóbírói) határozat vagy az eljárás alapjául szolgáló olyan nyomatékos gyanuok is, amely miatt az ügyészség vagy rendőrség az eljárást megindítja. Ügy hisszük, gyakorlatilag a sajtószabadság nem is abban van, hogy a terjesztés korlátlan — mert hisz ez lehetetlenség, hanem abban, hogy elsősorban mikor, másodsorban mely szerv és harmadsorban mely okból akadályozhatja meg a terjesztést. Itt kell keresni ebből a szempontból a sajtószabadság lényegét.

A sajtószabadság szempontjából tehát rendkívüli jelentősége van annak a kérdésnek, hogy a sajtóbűncselekmény eszközét és eredményét tevő sajtóterméket ki, mikor és mely okból foglalhatja le? Ugyanaz a szabály irányadó-e ebben a tekintetben, mint egyéb bűncselekménynél, vagy a sajtószabadság különleges szabályokat von maga után? Egyéb bűncselekménynél a bűncselekmény eszközt és eredményét — ha a késedelem veszélyel jár — már a rendőrhatalóság is ős rendszerint már a kísérlet Stádiumában lefoglalhatja, sőt hivatalból lefoglalni köteles, s azután a bíróság dönt az ítéletben az elkobzás kérdésében. A sajtóvétségnél a kísérlet stádiumában való lefoglalás egyrészt teljesen megszüntetné a sajtótermék szabad terjesztésében nyilvánuló sajtószabadságot; másrészt a rendőrség által való lefoglalás a politikai hatóságok önkényének szolgáltatná ki a terjesztés lehetőségét és lényegében az eltörölt cenzúra burkolt visszaállítását jelentené. Ezért sajtóügyekben mindig a sajtószabadsághoz tartozónak minősítették azt, hogy sajtóterméket elkobozni csak bírói ítélettel, lefoglalni pedig bűncselekmény miatt a feljelentés után, a vádló indítványára, továbbá a terjesztés megkezdése után és bírói határozattal lehessen. Bűncselekmény hányában tehát a terjesztést korlátozni nem lehet, a rendőrség vagy ügyészség sajtóügyekben lefoglalást nem rendelhet el és nem foganatosíthat s a bíróság is csak a terjesztés megkezdése után léphet közbe.

Minden jogállam érthető törekvése a bűncselekmények hatását megszüntetni vagy legalább csökkenteni; a sajtótermék hatásának megszüntetéséhez hozzátartozik, hogy a bírói ítélet által

sújtott sajtótermék a forgalomból kikerüljön, azaz ne folytat-hassa az olvasó közönség káros befolyását. Ezért már az 1848: XVIII. t.-c. 26. §-a rendelkezett arról, hogy marasztaló ítélet ese-tében el kell rendelni a közlemények elnyomását és megsemmi-sítését. A büntetőtörvénykönyv (1878:V. t.-c.) 62. §-a szerint is a sajtó útján elkövetett bűncselekmény esetében az ítéletben ki kell mondani, hogy a nyomtatványnak bárhol található példá-nyait, úgyszintén a mintákat és lemezeket *el kell kobozni* és meg-semmisíteni. Ugyancsak ítéletben kell kimondani az elkobzást, ha a bűnvádi eljárást senki ellen nem lehet megindítani, ami különösen külföldről származó nyomtatványok esetében fordul-hat elő (1896:XXXIII. t.-c. 477. §.). Az elkobzás a sajtótermék további terjesztését megakadályozza és így a sajtószabadságot tulajdonkép érinti, de minthogy a korlátozás alapja bírói ítélet-tel megállapított bűncselekmény, a korlátozás mindenkép indokolt. Nehezebb a kérdés az előzetes lefoglalásnál.

Már az 1848 : XVIII. t.-c. 22. §-a említi röviden a zár alá vételt, azaz az *előzetes lefoglalást*, amelyet a bíró — ha szüksé-gesnek ítéli — vádemelés után elrendelhet. Az előzetes lefoglalást ma a bűnvádi perrendtartás (1896 : XXXIII. t.-c.) 567. és 568. §-a szabályozza, de ez a szabályozás sajtóügyekben módosult az 1914 : XIV. t.-c. 49. §-ában foglalt szabályok következtében. Fel-merül a kérdés, hogy a bírói ítélet előtt való lefoglalás nem sérti-e már indokolatlanul a sajtószabadságot?²¹ Minthogy az előzetes lefoglalás 1938-ig csak a terjesztés megkezdése után volt elren-delhető, az a terjesztés megkezdését nem érinthette, a terjesztés folytatását azonban már igen és így a sajtószabadság korlátozása előzetes lefoglalás esetében is megállapíthatónak látszik. A sajtó-szabadság korlátozása még nagyobb mértékben megvan 1938 óta, amióta nem időszaki sajtótermékeknel a lefoglalást bűncselek-mény kísérlete miatt már a kinyomtatás után lehet indítványozni (1938 : XVIII. t.-c. 3. §.), tehát amikor a terjesztés még meg sem kezdődött. Igaz, hogy az elkobzás is akadály a terjesztés folyta-tásának, de az elkobzáshoz bírói ítélet kell, míg a lefoglaláshoz elég bírói határozat. Viszont a lefoglalás csak ideiglenes akadály és a terjesztésre felmentő ítélet vagy az eljárás megszüntetése ese-téjlen megvan a lehetőség; azonfelül a vizsgáló bíró határozata ellen a lefoglalás kérdésében a vádtanács-hoz van jogorvoslat és

²¹ E kérdéssel bővebben foglalkozik Vargha Ferenc Sajtószabadság c. tanulmányában. Különlenyomat a Jogtudományi Közlöny 1906. évfolya-mából.

így biztosíték van arra, hogy bűncselekmény hiányában ne legyen lefoglalás.

Az 1914 : XIV. t.-c. 7. §-a értelmében a nyomdavállalat tulajdonosa köteles volt minden sajtóterméket „a terjesztés megkezdésével egyidejűleg” az illetékes ügyészségnek megküldeni; e kötelesség alól egyszerű társadalmi és üzleti jelentések, továbbá kizárólag a választáshoz szükséges adatokat tartalmazó sajtótermékek voltak kivéve, A beszolgáltatott példány azután módot adott arra, hogy az ügyészség feljelentés esetében a sajtótermék büntetett vagy vétséget megállapító tartalma miatt annak előzetes lefoglalását indítványozza (1896 : XXXIII. t.-c. 567. §.). Érdekes az 1914 : XIV. t.-c. 7. §-ához fűzött miniszteri indokolás; e szerint: „A köteles példányok beszolgáltatásának időpontjával a §. a terjesztés megkezdését jelöli meg. A nyomdatermékek korábbi beszolgáltatása bizonyos cenzúra jellegével bírna; a későbbi beszolgáltatás a kívánatos ellenőrzést könnyen illuzóriussá tenné. A törvényjavaslat álláspontja alkalmas arra, hogy mindkét veszedelmet elkerülni lehessen.”

Az 1938 : XVIII. t.-c. 2. § a a beszolgáltatási kötelezettség idejét újonnan szabályozza olyan módon, hogy annak „nyomban a többszörözés befejezése után”, tehát a terjesztés megkezdése előtt kell történnie. Időszaki lapoknál a beszolgáltatással egyidőben meg lehet kezdeni a terjesztést; nem időszaki lapoknál azonban a terjesztést a beszolgáltatás után csak bizonyos idővel lehet elkezdni, kivéve, ha az ügyészség a terjesztésre korábban ad engedélyt. Ez az idő 48 óra, az egy nyomtatott ívnél terjedelmesebb nyomtatványnál 8 nap. Ha ez alatt az idő alatt az ügyészség a sajtótermék lefoglalását indítványozza, a terjesztést egyelőre nem lehet megkezdeni, hanem meg kell várni a bíróságnak a lefoglalás kérdésében hozott határozatát; addig tilos a sajtótermék elkészült példányait a többszörösítés helyéről elszállítani (3. §.). Ilyen módon az ügyészségnek módjában van a lefoglalást még a terjesztés megkezdése előtt indítványozni és ezzel a terjesztést megakadályozni; a sértettnek is módjában van a beszolgáltatott példányba az ügyészségnél még a terjesztés előtt betekinteni és a bíróságnál az azonnali lefoglalást indítványozni. A felelősségrevonást a terjesztés meg nem kezdése nem akadályozza s a cselekmény ilyenkor kísérletként büntetendő (4. §.).

Az 1938 : XVIII. törvénycikk javaslatának miniszteri indokolása az új rendelkezéseket azzal indokolja, hogy az előzetes beszolgáltatás kötelezettsége nélkül a nem időszaki sajtótermék esetleges bírói lefoglalása könnyen megghiúsítható lenne; az új rend gondoskodik arról, hogy a bíróságnak a lefoglalást elrendelő hatá-

rozata valóban foganatosítható is legyen s büntetés legyen kiszabható a terjeszteni megakadályozott sajtótermék tartalma miatt is. Nem tagadható azonban, hogy a nem időszaki sajtótermékeknek a terjesztés megkezdését megelőző beszolgáltatása bizonyos mértékig az előzetes cenzúra jellegével bír²² és így ellentétben van az 1848 : XVIII. törvény cikk élére helyezett és az 1914 : XIV. t.-c. 1. §-ában megismételt azzal az elvvel, hogy „sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti gondolatait”. Az új cenzúra azonban annyira különbözik előnyösen az 1848-ban eltörölt és a kivételes hatalom alapján gyakorolható cenzúrától, hogy csak a terjesztést függeszti fel és nem a többszörözést akadályozza, hogy továbbá a terjesztés eltiltása tárgyában csak bíróság határozhat, hogy a lefoglalást csak a bűncselekményt megállapító tartalom miatt lehet elrendelni s hogy végre ez a cenzúra a bűncselekményt nem tartalmazó sajtótermék terjesztésének megkezdését csak igen rövid időre (néhány napra) tolja ki.

Láttuk az eddigiekben, hogy az előzetes lefoglalás lehetőségének időpontjára az 1938. évi sajtónovella milyen előretolás! valósított meg, de meghagyta ennek a cenzúranak bírói gyakorlását. Ezen a helyzeten nem kívánt változtatni az 1940. évi sajtójavaslat sem.

A sajtószabadságnak minden esetre erősebb korlátozását teszi lehetővé a kormány részére biztosított kivételes hatalom, de ezt természetesen csak háború idejében, illetőleg az országot közvetlenül fenyegető háborús veszély esetében lehet igénybevenni. Előbb az 1912 : LXIII. t.-c. 11. §-a, majd az 1939 : II. t.-c. 151. §-a módot adott a sajtócenzúra bevezetésére, azonban természetesen csak a hadviselés érdekeinek vagy más fontos állami érdekek megóvása végett; tehát ez a cenzúra nem bármely bűncselekmény miatt gyakorolható, viszont ez a cenzúra szélesebb körű, mert elsősorban bűncselekmény hiányában is gyakorolható; másodsorban az időszaki lapokra is kiterjed; harmadsorban nemcsak a terjesztést, de a kinyomatást is akadályozhatja; negyedsorban a cenzúra gyakorlására a hatóságot a minisztérium jelölheti ki és így az ügyészség, sőt rendőrhatalóság is lehet. (Ezidőszert Budapesten az ügyész mellé szervezett ú. n. sajtóellenőrző bizottság gyakorolja).

Burkolt formában rendszeres cenzúrát lesz lehetővé az 1914 : XIV. t.-c. 10. §-ában a minisztérium javára biztosított az a jog,

²² A cenzúrához hasonlóan nevezi az új rendet: Haitsch Gyula: A sajtó igazmondási kötelessége. A magyar jogélet időszerű kérdései c. kötet 272. lapján.

amely szerint külföldi sajtótermékek terjesztését eltilthatja,²³ e felhatalmazás természetesen a kivételes hatalom körében is megvan, még pedig kiterjesztett mértékben (1939 : II. t.-c. 151. §.). Az ellenőrzést a miniszterelnökség sajtóosztálya gyakorolja (8150/1939. M. E. sz. rendelet).

A sajtótermékek (ideértve az ú. n. röpcédulákat is) utcai és házaló terjesztéséhez már az 1914. évi sajtótörvény 11., illetőleg 14. §-a hatósági engedélyt kíván; ez az engedély természetesen vissza is vonható. Nem szabad engedélyezni, illetőleg meg lehet tiltani az olyan sajtótermék utcai terjesztését, amely a közrendet vagy közérkölcsiséget veszélyezteti, különösen valamely nemzetiség, osztály vagy hitfelekezet ellen gyűlölet ébresztésére alkalmas vagy a családi élet belső ügyeit tárgyalja, anélkül, hogy ezt a közérdek kíváná. Az engedélyezés, illetőleg eltiltás a törvényhatóság első tisztviselőjének, illetőleg a belügyminiszternek joga.

A postai szállításból ki vannak zárva azok a sajtótermékek, amelyek terjesztése egyáltalán tilos, amelyeket tehát a bíróság lefoglalt, amelyeken a többszörösítés helye és a nyomda neve feltüntetve nincs, vagy amelyet a minisztérium az országból kitiltott (1914 : XIV. t.-c. 9. és 10. §.). A postai szállítás jogának megvonását a kereskedelemügyi miniszter rendeli el.

Falragaszokat a hatóság által kijelölt helyen, továbbá a tulajdonos vélelmezett beleegyezésével bárhol ki lehet függeszteni, kivéve ha annak terjesztése a fentiek szerint tilos vagy az utcai terjesztés eltiltható (1914 : XIV. t.-c. 15. §.). Ezzel ellentétben az 56.203/1922. B. M. sz. rendelet a sajtótermékek közszemlére tételét és kifüggesztését ugyanolyan hatósági engedélyhez köti, mint amilyen az utcai terjesztésre van érvényben.

Hogy a külföldi sajtótermék terjesztésének, a sajtótermékek utcai és házaló árusításának, a postai szállításnak és a falragaszok kifüggesztésének korlátozása a sajtótermék tartalmának előzetes átvizsgálását és lényegileg cenzúrát tesz lehetővé — amelyet minden bírói jogorvoslat kizárásával a közigazgatási hatóságok gyakorolnak —, az kétségtelen.

Az előadottakkal nem kívántuk bírálat tárgyává tenni azt a kérdést, hogy a sajtószabadság ismertett irányú korlátozásai helyesek-e és nem is kívántuk az esetleges reform irányát megjelölni; csak a sajtószabadság fogalmát kíséreltem meg megvi-

²³ Téves tehát az 1940. évi sajtóreformjavaslat azon beállítása, mintha béke idején a kormánynak ily irányú felhatalmazása teljesen hiányozna (miniszteri indokolás a 3. §-hoz).

lágítani és különösen reámutatni arra, hogy egyrészt nemcsak a cenzúra hiánya jelenti a sajtószabadságot, másrészt a cenzúra teljes hiánya ma már szinte elképzelhetetlen. A sajtószabadság lényege ebből a szempontból sokkal inkább abban foglalható össze, hogy a terjesztés bármilyen korlátozása legalább rendes időkben megmaradjon a független bíróság kezében és csak bűncselekmény miatt legyen lehetséges. Jól mondja Concha Győző, hogy szabad államban a sajtónak nem lehet állami kormányzata és igazgatása, csáki bírósága és rendészete; ez a rendészet azonban csakis az igazságszolgáltatásnak lehet az eszköze, hogy a sajtójogi felelősség érvényesítését megkönnyítse; a sajtószabadság kizárja, hogy a kormány a sajtó felett rendszeresen és ellenőrzés nélkül fennsőbbiséget gyakoroljon.²⁴

^{3*} Coucha: Politika, II. kötet 263—264. L